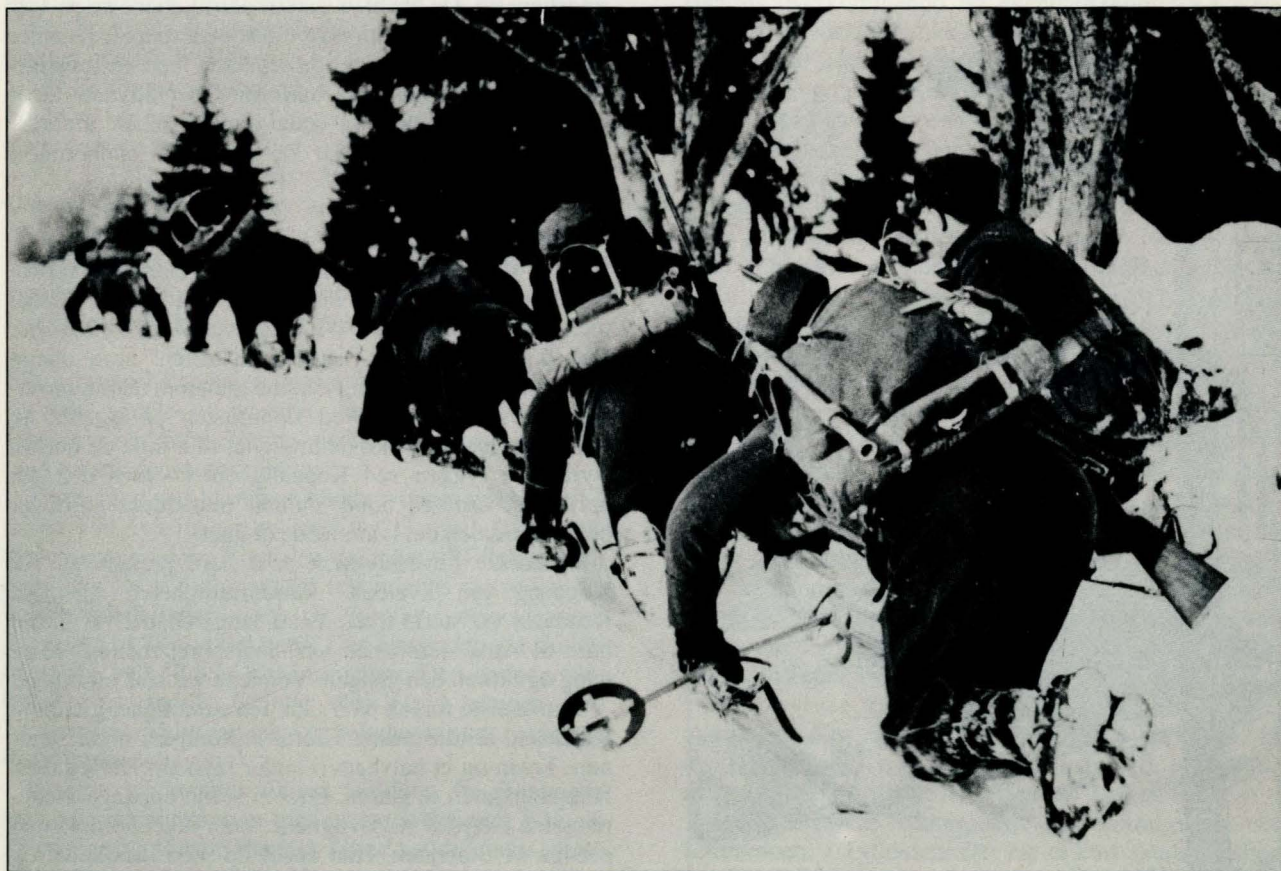

Krigen i Nord-Østerdalen 1940

av Bjarne Grandum

Norske tropper øver "å gå bjørn", Trandum vinteren 1939/40 Foto NTB (25793, 41316)

Vi visste lite om krig og okkupasjon da vi våknet til en ny dag tirsdag den 9. april 1940. Vi fikk en beskjed! **Tyskland hadde landsatt tropper her i landet!** - Det

ble 5 lange år i spenning og uro for det norske folk - lidelser og død for mange mennesker!

Torsdag var første mobiliseringsdag. Det var satt opp

ekstratog som tok med seg nordøsterdølene sørover til Elverum. På stasjonene var det liv og røre. Gråt og hjerterkjærende scener hørte med når folk tok avskjed med

*Fra kampen ved Kroken, Østerdalen 23. april 1940, slik
fenrik Odd Øyen, som deltok aktivt, husker det i 1949*

sine kjære. Tyske fly streiftet av og til over. De holdt trulig øye med mobiliseringa.

Det var også stor aktivitet, både militært og sivilt, i bygdene i dagene etter. Feltsjukehus ble opprettet. Sanitetsfolk ble satt i beredskap. Løytnant Krog kom og organiserte skytterlaga til luftlandingsvern og anna sikringstjeneste. De ble bl. a. satt til patruljetjeneste på åser og vorder til vern mot tyske fallskjermtropper. Kvinner sydde forsvinningsdrakter og armbånd med nasjonalfarger til dem som ikke fikk uniform. Oberstløytnant Gaustad kom til Tynset og satte opp ei såkalt Øvingsavdeling, frivillige uøvde. De skulle få opplæring i våpenbruk.

"Den store katastrofen"

I disse dagene kom fronten stadig nærmere sørfra. Hærens østerdalsgruppe under ledelse av oberst Hiorth måtte trekke seg tilbake frå slaget ved Åsta og Kroken. Den 23. skjedde den "store katastrofen" som oberst Hiort uttalte det. Da brøt tyskerne gjennom den improviserte norske stillinga ved Lønrusten på østsida av Storsjøen. Dermed fikk de mulighet til å falle de norske styrkene i ryggen ved Koppang om kvelden den 23. april. Det førte til norsk militær masseflukt nordover hele Østerdalen det kommende døgnet!

De norske hovedstyrkene stod hard presset sør for Koppang om kvelden. Retrettmuligheten gjennom Rendalen var sterkt truet. Veien langs Glåma var farbar bare til Atna. Jernbanen var smalsporet mellom Koppang og Støren den gangen. Vognene var små og trange.

Som et siste forsøk på å sikre retrettmulighet gjennom Rendalen, sendte oberst Hiorth et kompani under løytnant Trøan og et halvatteri under løytnant Hurlen over Koppangkjølen til Burua. Etter ei stund oppdaget batteriskjefen de tyske stridsvognene som rykket nordover på østsida av Storsjøen. Han åpnet ild med kanonene, og fikk stoppet dem, men bare ei lita stund. Tyskerne besvarte ilden med mitraljøser og maskinkanoner, og kjørte videre nordover mot Åkrestrømmen.

Oberst Hiorth gav da ordre til at retretten nordover frå Koppang skulle gå langs Glåma. Gående avdelinger skulle fraktes med tog til Tynset. Motoravdelinger og

hestetren skulle kjøre vegen til Atna, og vente på ny ordre der. Oberstens hensikt var å frakte mannskapene til Tynset og derfra sette dem inn mot den tyske framrykkinga i Tyllaldalen. Planen lyktes bare delvis. Det oppstod panikk og rot på Koppang i de seine kveldstimmene den 23. april. Mange sivile trengte seg inn på toget og opptok plassene for de slitne soldatene.

Kl. 21.30 ble løytnant Hurlens halvbatteri frå Burua trukket attende til Koppang og lastet opp på et tog som kjørte nordover seinere på kvelden. Løytnant Trøans kompani ble stående ved Burua til bortimot midnatt for å sikre vegen nordover mot Åkrestråmmen

Kl. 21.30 ringte oberst Hiorth til oberstløytnant Gaustad på Tynset og gav bl.a følgende ordre: " ----jegg sender troppene utover natta med tog til Tynset. Ta imot troppene der. Bestill biler. Send dem snarest sørover til Tyllaldalen med ordre til å sperre dalen litt nord for sammenløpet mellom Tysla og Unnsetåa."

Situasjonen i Rendalen om natta 23-24 april.

Gaustad sendte ut patrulje som sprengte brua over Unnsetåa om natta. Vegen gjennom Brydalen var dermed sperret for motorkjøretøyer.

Trefningen ved Storsjøen hadde tvunget tyskerne til å stanse ved Åsheim om kvelden den 23. april. Det gav de få norske styrkene i Rendalen mulighet til å flykte nordover. Det ble ei livlig natt for folket langs riksvegen. To hestetrenavdelinger kjørte de 7 milene opp gjennom Rendalen til Tynset om natta. Den ene avdelinga slo leir på moen ved Vidsyn om morgenen. Den andre under ledelse av fenrik Grande slo leir i skogen ved Neverrøsten. Felttoget var i virkeligheten slutt for begge disse trenavdelingene!

Restene av kaptein Jyhnes avdeling fra Lønrrusta kom i kortesje sammen med andre avdelinger fram til Tynset ved midnatt. Kaptein Jyhne og de andre sårete ble innlagt på Tynset sjukehus.

Men styrkene som kom til Tynset med tog fra Koppang utover morgenen den 24. var ikke kampdyktig. De måtte innkvarteres for å få mat, søvn og kvile på garder. Til sperring ved Fonnås sendte oberstløytnant Gaustad kadett B. Frøystads tropp med "fallskjermesol-

dater" som lå på Tynset og løytnant Ruuds skiløpertropp som lå ved Tronsjøen. Det var ca 60 mann.

Komandoskifte i Østerdalsgruppa.

Oberst Hiorth og staben hans gikk av toget på Alvdal ved 3-tida om natta. Obersten ville ta kontakt med Hærens overkommando og eventuelt opprette hovedkvarter i Alvdal. Han fikk ikke kontakt.

Kl. 10.00 kom det ordre fra Hærens overkommando gjennom løytnant v. Krogh i Folldalen, at oberst Hiorth skulle avgi kommandoen i avsnittet til oberst Strugstad. Sistnevnte skulle så samle restene av I.R.5 omkring Røros.

Oberst Strugstad hadde forlatt staben til oberst Hiorth nede på Koppang fordi han var uenig i disposisjonene hans. Nå kjørte han alene opp gjennom Rendalen, trulig for å undersøke forsvaret der. På turen fikk han lensmannen i Rendalen til å sammenkalle noen frivillige karer. De satte opp ei vegsperring ved lensmannsgarden like sør for Øvre Rendal kjerke om natta.

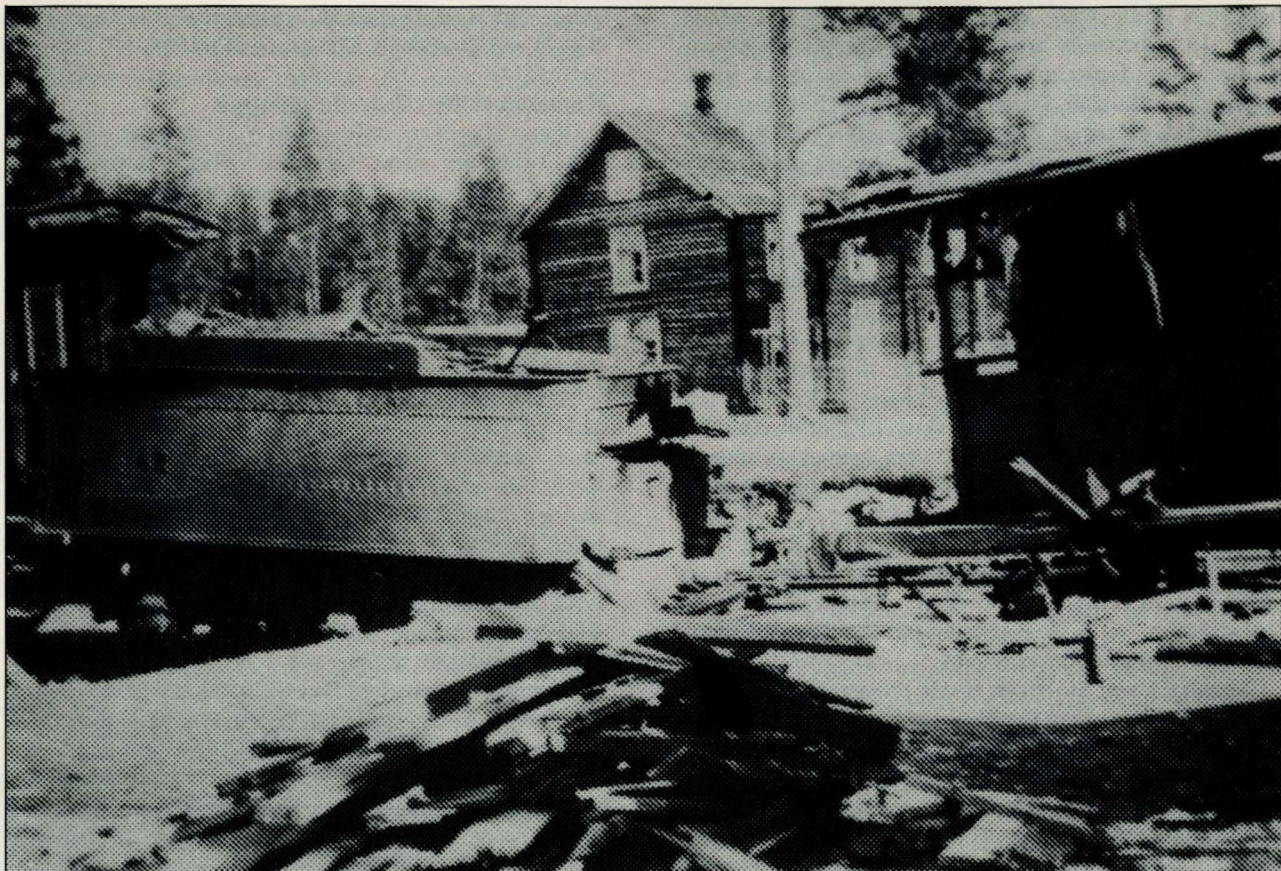
Kl. 7.30 om morgenen kom tyske stridsvogner under ildgivning kjørende opp bakken til lensmannsgarden. Oberst Strugstad slengte seg i bilen og kjørte videre nordover. I vegdelet ved Fonnås støtte han på stillingene til løytnant Ruuds tropp og kadett Frøystads tropp. De hadde tatt ordren helt bokstavelig og lagt seg i stillinger ved det åpne jordet. Det var fare for at de rett og slett kunne bli nedkjørt av tyskeres beltebiler. Obersten fant kampområdet lite tilfredstillende og gav ordre til å flytte stillingene oppi Tyllaldalen.

Det ble bare kadett Frøystad og 12 mann med 3 mitraljøser som rakk å komme seg opp på bilene. Ei overlegen tysk styrke var like innpå. Skiløpertroppen måtte trekke seg tilbake over fjella til Tynset.

Kadett Frøystad rakk å sette opp mitraljøsene ved Kvernmoen i Tyllaldalen. Det ble ei kort skuddveksling der da tyskerne kom!

Et stykke oppe i Tyllaldalen ble oberst Strugstad stanset av en sivil mann som gav han en telefonbeskjed fra Hærens overkommando: Oberst Strugstad skulle overta kommandoen over Østerdalsgruppa!

"Det kom unektelig som ei bombe. Jeg som ikke på et

Telneset stasjon etter bombinga 24. april 1940. (33996)

døgn hadde vært ved gruppekommandoen og faktisk ikke visste hvor feltavdelingene var---. Det var tydelig at denne ordre var gitt uten at HOK hadde en anelse om hvordan situasjonen hadde utviklet seg. Det var ikke annet å gjøre enn å lystre!"

Oberst Strukstad kom til Tynset kl. 9.00 og fikk en kort samtale med oberstløytnant Gaustad. Oberstens første ordre var at Øvingsavdelinga skulle gå til Rørøs og dimiteres der. Den ble fraktet med tog og dimitert på Os.

Flyangrep på troppetransporttog ved Telneset st.

Major Røds bataljon kom masjerende sørfra mot Koppang om natta. Hans trøtte og slitne soldater nådde Koppang stasjon først ved 5-6-tida om morgenen. Alt rullende jernbanemateriell var da sendt nordover for ikke å falle i tyskernes hender. Majoren brøt seg inn på stasjonen og fikk rekvirert et tog med personell fra Hanestad. Toget kom, og soldater både fra egne og andre avdelinger ble lastet inn. Toget gikk fra Koppang kl. 8.45 den 24 april.

De utslitte troppene fikk en liten kvil på toget. De kom til en folketom Tynset-by ved 13-tida, fikk lastet inn noen soldater fra øvingsavdelinga og kjørte videre nordover like før tyskerne inntok stasjonsbyen! Toget ble beskutt og bombet av tyske fly mens det stod på Telneset stasjon!

Tynsetingen Per Often var med toget. Han forteller: "Den første maskingeværalsalva strøk langs toget på utsida. Vi stormet ut i snøen. Det reddet trulig mange, for den neste salva strøk midt etter toget, og kulene gikk gjennom taket. Så kom det bomber."

Da bombardementet var over, var flere soldater drept og mange hardt såret. Toget hadde fått en hard medfart. Lokomotivet foran var ødelagt og de to forreste vognene helt smadret. Deler av stasjonsbygninga var også ødelagt.

Major Rød kommenterte hendinga slik: "Telneset var min verste opplevelse under krigen. Fordi det hele var så konsentrert på et lite område, virket det hele langt sterkere enn f.eks. bombardementet av Elverum. Dertil kom at bombeofrene var så stygt tilredt!"

Et godstog som stod på et sidespor gikk videre nordover. Befal og soldater som ikke var såret, hengte seg på, men det ble ikke så mange. De fleste soldatene hadde stukket til skogs og tatt andre veier!

Major Rød fikk rekvirert et tog med to vogner og frakket de døde og sårete til Tolga sjukehus. 6 soldate mistet livet etter flyangrepet på Telneset stasjon.

Flyangrep i Tunndalen på Tynset.

Restene av kaptein Jyhnes halvatteri som hadde kommet fra Rendalen om natta ble slått sammen med løytnant Hurlens halvatteri som hadde kommet med tog fra Koppang. Kl. 11.00 den 24. gav oberst Strugstad løytnant Hurlen ordre til å dra med dette artilleribatteriet over Kvikne til Berkåk og melde seg for oberstløytnant Eggan. De startet kl. 12.00.

Etter bare kort tid ble kolonnen angrepet av hele 6 tyske fly som skjøt med mitraljøser og slapp bomber! Soldatene søkte dekning i skogen på begge sider av veggen og på gardene. Ei brannbombe satte fyr på ei ny stallbygning på garden Nystumoen.

Artilleribatteriet ble angrepet med maskingeværild og bombing fra fly, flere ganger på turen over Kvikneskogen. Batteriet kom fram til Ulsberg kl. 22.30 og gikk i kvarter.

Samling i Brekken om kvelden 24. april.

Oberst Gaustad og restene av avdelingene trakk seg tilbake mot Røros utover dagen. Noen ble angrepet med bomber og maskingeværild fra fly. På Røros fikk obersten organisert innkvartering for troppene i Brekken, og de ble henvist dit etter hvert som de kom. Han skriver i rapporten sin:

"Jeg stilte meg utafør hotellet for å rettlede de enkelte soldater som etter hvert strømmet inn. Det ble de tyngste timer i mitt militære liv ---!"

I Brekken var det nesten kaos om kvelden. Alle hus i bygda var opptatt av sivile flyktninger. Bortsett fra ungdomshus og skole var det knapt husrom for de trøtte. Veien var full av biler og busser, vesentlig av forsyningsstrenet! De stod og blokkerte. Det var umulig å ta seg fram utafør vegen uten ski. Alt sammen var lett mål for tyske fly - hvis de kom!

Tyske tropper inntar Tynset.

Like etter at det siste troppettransporttoget hadde gått nordover fra Stasjonen ved 13-tida, rullet den første tyske motoriserte støttroppen nedover Haversliå. Nede på Kaldbekkmoen hadde flyfenrik Kåre Berginton Anthonson gått i stilling med sin tropp av Øvingsavdelinga, i alt 45 mann. Troppen hadde av en eller annen grunn ikke kommet med toget. Tyskerne hadde slått av motorene og rullet ganske lydløst nedover lia. De kom derfor litt overraskende på nordmennene.

Soldatene på Kaldbekkmoen åpnet ild mot tyskerne med det samme de kom til syne i skogkanten. De klarte å oppholde dem ei god stund. Et tømmerhus på bakken ved Kaldbekkgården ble skutt i brann. Ola Kristiansen fra Mykleby falt. Fenrik Antonsen og 15 mann av troppen ble tatt til fange og seinere ført til Grini. 30 mann kom seg ut av stillingene og tok seg sørover til Alvdal.

Den tyske fortroppen inntok Tynset ved 14-tida. Den hadde nådd sitt mål for dagen - sikre brua over Glåma

Tyskerne har inntatt Tynset (41441)

ved Neby. I de tyske arkiver skildres det slik, fritt oversatt:

"Vi kjører gjennom Tynset. Mennesketomme veger. Intet hender. Panserskytteren er knapt til å styre i sin jaktiver. I hver sivilist mener han å se en soldat. Brua? Hurra! Den står ennå. Sprengladninger kan vi ikke se. Brua er i god stand. "Over" - sakte knaker og stønner den gamle trebrua. Den første tyske panservogn har kjørt over Glåma."

Den tyske hovedstyrken kom etter om ettermiddagen. Det var på 400-500 kjøretøyer. Bortimot 700 mann overnattet i Øvre Rendalen, en del i Tyllidalen og ca 800 på Tynset.

Norske troppers flukt gjennom Sollia 24. april.

Major Trygve Sandvik kom etter til Atna om natta til 24. april. Her fikk han gale opplysninger om at veggen mellom Atnsjøen og Folldalen var brøytet. Mange hadde

allerede dratt den vegen, ble det sagt. På Atna var det att noen rester av Østerdalsgruppa, vesentlig biler og hestetren. Han gav da disse ordre om å ta seg over til Folldalen den vegen. Løytnant Trøans kompani og en sprengningskommando ble tatt med til sikring. Majoren bilte i forvegen opp til Enden, men oppdaget til sin forskrekkelse at vegen videre ikke var brøytet. Det viste seg at løytnant Krog i Folldalen hadde satt i gang brøytinga allerede dagen før med skyttere fra Sollia og 100 mann fra Folldal verk. Men de hadde blitt angrepet med mitraljøser fra fly og måtte gi opp den dagen. Brøytinga ble gjenopptatt fra begge ender den 24. april. Men også da ble brøytemannskapene angrepet fra fly! En soldat, **Peter P. Barstad**, fra Folldal var drept.

Restene av Østerdalsgruppa lå dermed innestengt i Sollia den 24 april, meget utsatt for flyangrep! Og allerede ved 10 tida begynte tyskerne å bombe! Biler og hestetren ble stående midt i vegen og sperre! Soldatene søkte dekning i terrenget på begge sider. Marsjen ble stadig avbrutt av flyangrep. Flyene bombet og skjøt med mitraljøser langs vegen helt til kl. 21.00 om kvelden. Attåt gikk de stadig med frykt for at tyske avdelinger ville innhente dem bakfra!

Kl. 3.00 om natta ble det det gjennomslag i brøytinga, og i løpet av 25 og 26 april kom alle avdelinger til Folldalen og gikk i kvarter.

Tyskernes videre framrykking 25. april

Østerdalsgruppa var revet opp og soldatene drevet på flukt om morgene den 25 april. Tyskerne kunne rykke nesten uhindret videre.

Ved 10-tida rykket ei tysk avdeling på ca 200 mann mot Røros. Fenrik Per Leidulf Grande som framleis lå i skogbrynet ved Neverrøsta med hestetrenet sitt, overga seg med å vise kvitt flagg. Avdelinga passerte Tolga ved 11-tida. På Os tok de med seg 3 mann som gisler. De besatte Røros ved 13.30-tida. Her tok de både ordføeren, presten, lensmannen og en kjøpmann som gisler.

Ved 10-tida rykket ei noe større avdeling mot Kvikne. Det var minst 100 biler og et par tanks med. Da tyskerne stormet telefonsentralen på garden Fossen øvre i Tunndalen, ble gardbrukeren Esten Fossen drept. En

norsk soldat, som hadde gjømt seg under en divan, ble såret. Tyskerne tok de militære vaktene på sentralen til fange og låste dem inn midlertidig i et stabbur på Estensmoen på Kvikneskogen.

Kl. 11.45 passerte de Nytrøa, og kl. 15.00 var de igang med å reparere Graneng bru som nordmennene hadde sprengt. Kl. 17.30 hadde 4 tyske stridsvogner forsert bruddstedet ved Graneng og stanset foran Ya bru.

Den tyske gruppa gikk i kvarter på Kvikne om kvelden den 25. april. De siste meldinger om styrken deres (kl.20.46) gikk ut på at de hadde ca 100 biler og 2 tanks.

Kampene i Nåvårdalen 26. - 28. april.

Tyskerne hadde besatt hele Nord-Østerdalen bortsett fra Folldalen om kvelden den 25. april. Deres neste mål var å oppnå forening med de tyske styrkene i Trøndelag. Det fans bare tre muligheter: 1. Fra Røros gjennom Gauldalen. 2. Fra Kvikne gjennom Nåvårdalen. 3. Fra Alvdal gjennom Folldalen. På alle tre stedene hadde nordmennene naturen på si side, med vegblokkeringer og ypperlige skytestillinger.

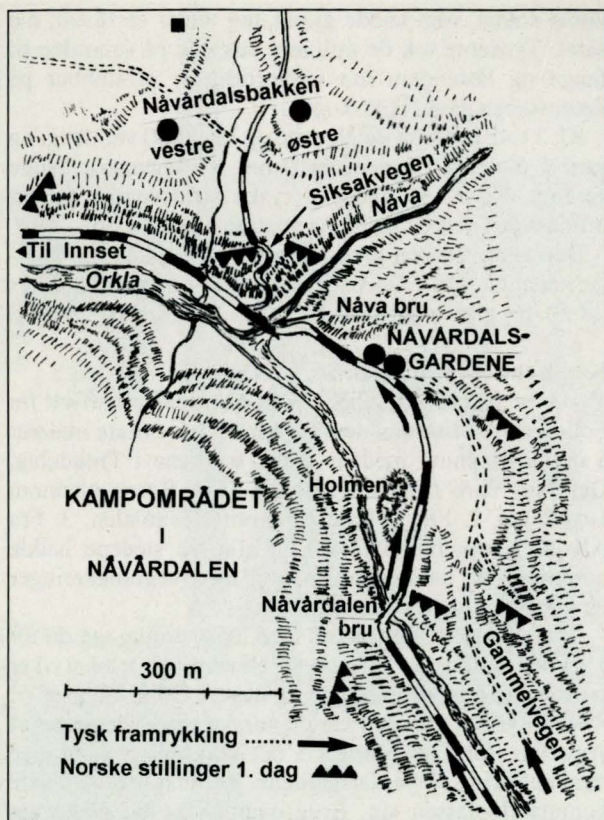
Oberstløytnant Eggan ved Berkåk bestemte seg da for å styrke det norske forsvaret i Nåvårdalen med styrker fra Berkåk-området. Det ble tre dagers harde kamper!

Kl. 5.00 den 26. april var de norske styrkene plassert i ypperlige forsvarsstillinger i det berglendte og trange området kring Nåvårdalsgardene, der major Five hadde kommandoplassen sin. Brua over Orkla og Nåva var sprengt.

Kl. 9.15 fikk nordmennenen den første føling med tyskerne. Det ble skuddveksling med ei patrulje. En tysk soldat ble såret og tatt til fange. Utover dagen forsøkte tyskerne å føle seg fram i terrenget. I den trange dalen med steile fjellsider sør for Nåvårdalen bru, hadde de store vanskeligheter med skaffe seg oversyn over de norske stillingene.

Ved middagstider gikk tyskerne på med mer kraft. De rykket fram, både langs gammelvegen og riksvegen med soldater og to 37 mm kanoner. Tre stridsvogner ble satt inn også. De norske styrkene bet godt fra seg, men måtte trekke seg attende.

Da kvelden kom, var det ikke flere norske tropper att i

dalbotnen sør for major Fives kommandoplass på Nåvårdalsgardene! Tyskerne hadde nådd fram til Nåvårdalen bru, men så seg ikke i stand til å rykke videre før de hadde fått støtte av stridsvogner og tunge våpen. De avbrøt angrepet og gikk attende til tidligere kvarter i Kvikne. De hadde 3 døde og 10 sårete.

Major Five flyttet kommandoplassen fra Nåvårdalsgardene til toppen av Siksakvegen. Nordmennene omgrupperte seg og flyttet sine stillinger.

Kl. 6.10 den 27.april meldte tyskerne sin ankomst med skyting fra Holmen. Det ble hissig skuddveksling. Et uthus på den ene Nåvårdalsgarden ble skutt i brann. Under kraftig dekningsild klarte tyskerne å få til en bru-

overgang over Orkla. Ved middagstid klarte de dermed å få en stridsvogn helt fram til Nåvårdalsgardene. Den åpnet kraftig ild med maskinkanon og mitraljøser!

Det var et stort anlagt angrep som begynte. Tyskerne kjempet nå mot en fiende de aldri så og som de ikke kjente styrken til. Nordmennene skjøt fra klippereder som ikke engang lot seg røpe av munningsilden!

Flere stridsvogner kom fram. Tysk infanteri forsøkte å ta seg fram langs vegen, men den norske ilden tvang dem tilbake. Under kraftig dekningsild av stridsvognerne forsøkte tyskerne å få til overgang ved Nåva bru. Etter to timer måtte de gi opp.

Ved 18.00-tida lå østre Nåvårdalsbakken under sterk mitraljøseild fra tyske stillinger høgt oppe i åsen på østsida. Husa brant ned!

Den tyske gruppesjefen, Hautmann v. Burstin, fant det umulig å fortsette kampen mot de norske styrkene uten støtte av tunge våpen. Han ga da ordre om å innstille angrepet om kvelden. Den tyske styrken var da: Ett stridsvognkompani med 6 stridsvogner, ett infanterikompani, ett motorsykelkompani, to tropper med panservernkanoner. Burstin disponerte 800 mann. Tyskerne hadde en såret den 27. april, nordmennene ingen.

Tyske fly slapp også bomber denne dagen. Noen falt også over tyske stillinger, uten skade.

Natta før søndag den 28. april var tyskerne i aktivitet. Tyske lyskastere feiet langs fjellsidene. En kunne høre at tysk brubygging var i gang. I ly av mørket besatte de noen av husa ved Nåvårdalsbakken, men norsk Mg-ild gjorde videre framrykking umulig!

Alt ved 2.00-tida var tyskerne i angrep, og denne gangen med all den kraft de hadde. Alle våpen var i virksomhet: mitraljøser, bombekastere, kanoner og stridsvogner. Det var et voldsomt fyrverkeri. Hele åssida foran mitraljøsestillingene gnistret av anslag fra alle slags prosjektiler med sporlys. De norske troppene besvarte ilden godt, men deres ild virket ikke på stridsvognene som kjørte fram og tilbake ned på sletta. Det gode var at vognene ikke klarte å rette skytset høyt nok opp mot knausen der nordmennene lå.

6 tyske fly strøk opp og ned gjennom den trange dalen. De skjøt og slapp bomber. Bombene braket og det

De tyske troppers framstøt gjennom Nåverdalen, under ledelse av oberst Fischer (41442)

voldsomme ekkoet mangedoblet larmen. Særlig intens var flyangrepene mellom kl. 13.00 og 18.00. Men de fikk ikke has på de norske skiløpertroppene som lå godt dekket oppe i liene i kvite forsvinningsdrakter. Nordmennenes sperreild var effektiv!

Kl. 14.00 den 28. april var sjefen for de 5000 tyskere i Østerdalen, oberst Fischer, framme ved Nåverdalen bru. Omtrent samtidig kom et kraftig bombeangrep fra fly mot gardene på Nåvårdalsbakken. De kom i brann. Flyene slapp også bomber for annen gang over egne avdelinger, tross iherdig vinking med hakekorsflagg.

Tyske rapporter viser at situasjonen var meget kritisk for tyskerne. Øverstkommanderende, oberst Fischer begynte å tvile på om det var mulig å komme videre! Den tyske overkommandoen i Oslo maste ustanselig om hvor viktig det var å få forbindelse med Trøndelagen. Obersten vurderte å rykke fram fra Røros, men oppklaringspatruljen i Bergstaden meldte at veien der var blokkert av sprengte bruer og store snøfonner.

Tyskerne hadde 4 falne, blant dem en kompanisjef og en løytnant. 19 soldater var hardt såret. Obersten beordret da kompaniet som hadde hatt så store tap, attende til Kvikne for å kvile.

Dessverre visste ikke nordmennene dette. Kampmoralen deres sviktet utover dagen. De trakk seg tilbake. Arne T. Setnes fra Brytten var falt. En soldat var såret.

Om kvelden den 28. april ga oberst Fischer ordre til to bataljoner om å gå i angrep neste dag. Angrepet skulle innledes med et voldsomt luftbombardement kl. 11.00. Bombene slo ned i tomme stillinger ved Nåva. Nordmennene hadde trukket seg tilbake mot Oppdal. Tyskerne hadde fri veg mot Berkåk.

Tysk framstøt mot Einunna bru den 26 april.

Nordmennene hadde sprengt brua over elva Einunna og begynt oppbyggingen av et forsvar der allerede 24. april. Forsvaret ble ytterligere styrket den 25. og 26 april.

Stillingene ble plassert slik at nordmennene kunne legge en fiende foran det sprengte brustedet under kraftig kryssild. Avdelingene ble ledet av løytnant Raner. Han hadde kommandoplassen sin ved garden Einabu som lå ca 1 1/2 km vestafor brua. Derfra ble det lagt telefonledninger til stillingene som var lagt slik som vist på skissen. De norske styrkene var på 110 mann.

Ved 14-tida den 26. april ble det meldt fra telefonsentralene at en tysk styrke med 2 stridsvogner, 17 motorsykler og noen biler var på veg opp Folldalsvegen. Styrken var anslått til ca 80 mann.

Kl. 15.00 kom den tyske kolonnen til syne. Først kom to stridsvogner. Den ene kjørte helt fram til brua. Ca 100 m. lenger bak kom motorsyklene etter hvert til syne. Da smalt det samtidig fra de norske stillingene. Tyskerne kom seg raskt ut av kjøretøyene og besvarte ilden. Men de hadde vanskelig for å finne dekning for den norske kryssilden i den trange dalen. De tyske stridsvognene skjøt mye, men ilden var dårlig rettet og gjorde liten skade. De norske troppene hadde kvite drakter og hadde gravd seg godt ned i snøen.

Etter ei stund åpnet tyskerne ild med et par mitraljøser og en tankkanon fra ei stilling på ei høgde vel 100 m sønnafor garden Trøan på nordsida av Folla. Men ilden her var også lite effektiv.

Tyskerne ga opp å komme videre. Med hjelp av kraftig dekningsild fra stridsvognene, klarte de å holde nordmennene såpass nede at kjøretøyene fikk snudd og kom seg ut av fella. Etter en times kamp trakk de seg attende til Tynset. En uskadd og to ødelagte motorsykler lå att på kamplassen, sammen med diverse utstyr og en del ammunisjon.

De tyske tapene var 1 død, 2 hardt såret og 9 lett såret, blant dem kapteinen. En av de hardt sårete døde dagen etter. Nordmennene hadde 1 såret.

De norske stillingene ved Einunna le ytterligere forsterket etterpå, men tyskerne gjorde ikke flere framstøt mot Folldalen den vegen.

Oppbygging av ny styrke i Brekken.

I dagene som fulgte etter nederlaget den 24. april kom det en del frivillige fra Sverrige over grensa ved Vauldalen. Først kom den svenske fenrik Tage Sixter Holm-

quist med 50 svenske frivillige. Dagen etter kom den norskfødte løytnant Fr. Wraal med 36 svenske og 4 danske finnlandsfrivillige. Major Rød gikk da i gang med å organisere en ny styrke som kunne demme opp for tyskerne på Røros. Han satte opp et kompani med løytnant Fr. Wraal som sjef, og fenrik Holmquist som nestkommanderende.

Kampene på Os 2. mai 1940.

Om kvelden den 30. mai fikk majoren melding om at tyskerne hadde trekt seg tilbake fra Røros og helt ned til Tolga. Dette ga major Rød mulighet til å sette inn kompaniet Wraal i et forsvar på Os. Oasingen, fenrik Jon Øyen, gikk i gang med å oppfordre og utruste frivillige skytterlagsfolk til å delta i denne styrken.

Major Rød reiste til Os sammen med kompanisjefen, løytnant Wraal, og varasjefen, fenrik Holmquist, for å rekognosere stillinger for kompaniet som skulle komme etter. Majoren bestemte at Wraal skulle ta stilling med sine styrker ved elvebredden nær Glåmbrua. Her skulle det legges vegsperring med felte tre, og brua skulle gjøres klar til sprengning. Kompaniets tre mitraljøser og fire maskingeværer ble plassert som vist på figuren.

Fenrik Øyen innkalte de tre skytterlaga i Tolga- Os og plasserte dem slik: 12 mann fra Vingelen i Åsberget, 20 mann fra Nora skytterlag ved Osgardene og Ostrøa. 12 mann fra Dalsbygda skytterlag nordafor Vangrøfta bru. De som ikke hadde uniformer, hadde armbind med nasjonalfargene.

Ved 9.00-tida den 2. mai kom det melding fra Tolga at en tysk kolonne med stridsvogner i spissen gjorde seg klar til avmarsj nordover. Forsvarerne gikk i stilling. Kl. 10.00 var kolonnen framme ved Nerenget. Fenrik Øyen hadde gitt ordre om at skytterne ikke skulle åpne ild før fienden hadde kommet i kamp med kompaniet framme ved vegsperringa. Dessverre hadde ikke denne ordren nådd fram til vingelsingene før tyskerne kom. De åpnet ild mot en av de første motorsyklene framme ved Vangrøftbrua, noe som fikk uheldige følger. Tyskerne stoppet opp foran Os skole og langs Oslia. Skytterlaga ble tvunget til å trekke seg lenger tilbake og kunne seiere bare skyte på svært langt skotthold.

Tyskerne besatte Osgardene ved 11 tida med ca 50 mann. Dermed fikk de gode strategiske posisjoner. De opprettet også en observasjonspost i kjerketårnet.

I mellomtida hadde den tyske hovedstyrken rykket videre fram til vegsperringa. Da kommanderte fenrik Holmquist - ILD! Samtidig åpnet laga på Gjeltoya en overraskende ild i flanken på den tyske kolonnen.

Tyske biler og motorsykler kjørte inn i hverandre eller ut i grøfta. Motorlarm, skrik og høye kommandorop blandet seg med knitringa fra de norske maskingeværer og mitraljøser.

Men tyskerne fikk snart herredømme over situasjonen. De trekte hovedstyrken attende til Os skole og satte inn bombekastere og panservernkanoner mot nordmennenes stillinger på venstre fløy. Ved 15.00-tida fikk de også fram forsterkninger.

Kl. 19.30 ga major Rød løytnant Wraal "tillatelse" til å trekke kompaniet attende til Jensvold. Men fenrik Øyen og skytterne ved Nyrønningen fikk ingen varsel om kompaniets retrett. De valgte å flykte da en tysk gruppe stormet oppover mot dem om kvelden.

Kampene på Os hadde vart i 9 timer. De norske styr-

kene hadde 3 falne og 5 sårete. Tyskerne hadde minst 4 døde og trulig mange sårete.

Tyske hevnaksjoner.

Etter kampene påstod tyskerne at sivile mannskaper hadde deltatt i striden. De siktet trulig til de mange skytterlagsmedlemmene. De hevdet at deres måte å føre krig på viste, at de ikke stod under faglig militær ledelse. Armbinda med nasjonalfarger som mange skyttere bar, var neppe tilstrekkelig synlig på de lange avstandene. Tyskerne satte i gang voldsomme hevnaksjoner om kvelden. De satte fyr på de 6 Os-gardene! 27 hus brant ned til grunnen. Omlag 130 husdyr omkom. 30 sivile ble tatt som gisler og jaget i flokk til Os skole. De måtte gå forbi de 4 døde soldatene. Gislene satt to dager i fangenskap på Os skole!

Litteratur

Stoffet i del I er vesentlig bygd på svært korte utdrag fra boka: Fra felttog til frigjøring i Nord-Østerdalen av Bjarne Grandum. Lesere som ønsker mere og fylldigere opplysninger henvises til denne boka.

Tyske tropper, hestetrener, passerer Tynset. Foto: Johan Brattbakken (41424)

Os-garda satt i brann etter kampene 2. mai. Foto: Trygve Aas (29616)

Advarsel. Røde toppluer.

Bruken av røde toppluer har tiltatt så sterkt i den senere tid at det fra nu av betraktes som demonstrasjon.

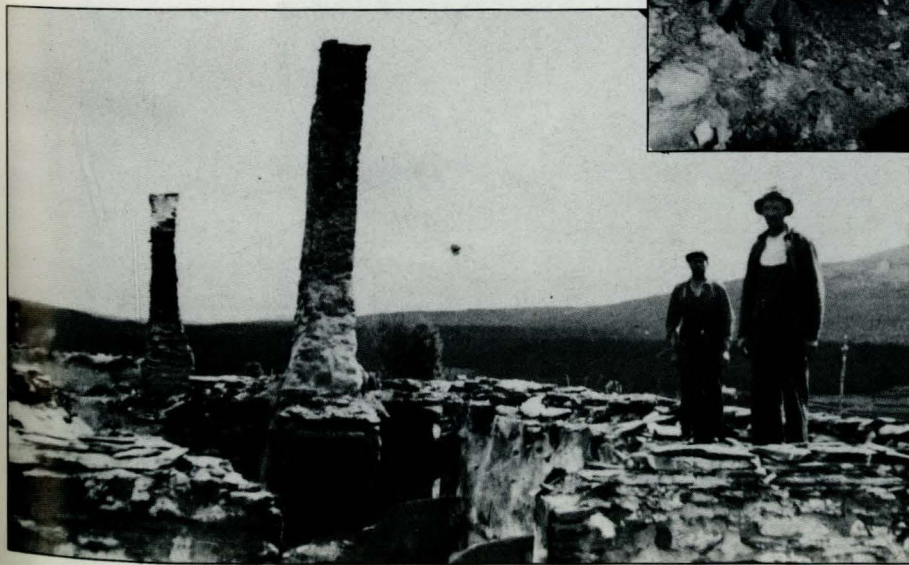
Bruken av disse luer forbys derfor fra og med torsdag 26. februar 1942.

Fra denne dag vil toppluer bli fratatt enhver som opptrer med sådanne og straffansvar gjort gjeldende mot vedkommende — for barn under 14 år — mot foreldre eller foresatte.

**Trondheim politikammer,
23. februar 1942.**

*Gjenoppbygging av Os-garda har begynt.
(41589, 41587, 41586)*

Okkupasjonsmakta vil hindre at folk ble informert om utviklinga. Radioene leveres inn, Follidal Verk, sept. 1941 (35005)